

Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije

RAVICO

POŠILJA : IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Leto: 4.

Št. 109

30. aprila 1944.

URA OBRAČUNA SE PRIBLIZUJE...

Po evakuaciji pri Dunquerque-u 1.1940 je bila Velika Britanija v zelo nevarni stiski, poleg popolnega pomanjkanja moderno oborožene kopne armade, tudi s pomorskimi vojnimi enotami. Britanska vojna mornarica, ki je prva na svetu, je bila v tem času v tako nevarnih zadregah da bi le z veliko težavo mogla uspešno, če ne že preprečiti, pa vsaj motiti pripravljeni nemški udar na Britansko otočje. Nad 70 britanskih rušilcev je bilo pri operacijah poškodovanih in vsa ta velika flota je bila priklenjena v pristaniščih, kjer so jo z veliko naglico popravljali. V Severnem morju so britanske oblasti postavljale baraže z malimi ribiškimi ladjami, ki so jih z vso naglico rekvirirali in oborožili. Do danes britanske oblasti še niso priobčile podrobnosti o pomorskih dispozicijah Velike Britanije v tem času, vendar smatrajo strokovnjaki, da je celotno Severno morje varovalo komaj 20 rušilcev in dva ducata letal ter nekaj sto oboroženih ribiških ladij. To je bila v glavnem vsa obramba severnega območja Velike Britanije.

Pri tem je treba vpoštevati še dejstvo, da je bila nemška mornarica v tem času znatno močnejša kakor pa je danes. Sedaj je tudi že znano, da so bile priprave za invazijo Velike Britanije s strani Nemcev takrat skoraj popolne. Z renskega področja so Nemci privlekli v francoske invazijske luke veliko število rečnih ladij, iz Nizozemske pa ravno tako veliko število "schootov" (ladje za kanalsko vožnjo). Vse to mogočno ladjevje naj bi v spremstvu nemške vojne mornarice prevozilo prve udarne čete na obrežja Velike Britanije. Poleg tega so Nemci imeli še pripravljene posebne invazijske čolne in seveda tudi ogromno število transportnih letal.

Britanski mornarji, ki so takrat stražili po Severnem morju, so danes raztreseni po vseh svetovnih oceanih in s ponosom govore, kako so takrat držali nemške zavojevalce v spoštljivi razdalji s pičlimi 20 rušilci in letali in s pol ducata torpedovk.

Danes po 34 mesecih je situacija v Veliki Britaniji tudi v pogledu zmogljivosti britanske vojne mornarice popolnoma spremenjena. Nihče danes ne dvomi o tradicionalni udarni sili britanske vojne mornarice, ki bo odigrala svojo glavno vlogo pri izkrcanju na zahodnih atlantskih obalah. Tudi najpreprostejši mornar se zaveda velikih nevarnosti, ali nihče ne dvomi v uspeh.

Izkrcanje zavezniških armad v Severni Afriki, v Siciliji in v Italiji smatrajo Britanci kot samo ob

sebi umevno zadevščino. Mnogo govoric kroži po vseh predelih Velike Britanije in že vsak šolarček ve definicijo izraza "invazija".

V 34 mesecih je Velika Britanija združila na svojem otočju ogromne armade in komaj pregledne količine orožja in municije. Vse te stvari seveda ne priobčujejo v podrobnostih, vendar od časa do časa pade s strani merodajnih po kaka številka. 8.000 tankov, 200 ameriških letalskih eskadrilj, 888 aprovizacijskih središč, na sto kilometrov tračnic za železniške proge, na tisoče železniških vagonov in na stotine motornih lokomotiv, na desettisoče topov, metalcev in drugega najraznovrstnejšega orožja.

Poleg vojnih ladij bo seveda v mnogem udeležena tudi trgovska mornarica. Nad 50 različnih vrst britanskih ladij bo sodelovalo pri največjem pomorskem podvigu vseh časov. Te ladje so bile v načrtih v trenutku, ko se je Hitler pripravljal za vdor na Veliko Britanijo. Komaj šest mesecev po Dunquerque-u so že prve ladje zapustile ladjedelnice in urile posadke za vdor ne evropsko celino.

Kmalu potem je pričela gradnja na veliko po vseh britanskih ladjedelnicah britanske obale in po tovarnah v notranjosti. Do podrobnosti izdelani načrti so preleteli z letali ocean in v Ameriki je proizvodnja dosegla ogromne razsežnosti.

Tako se približuje velika ura obračuna. Mogoče že v nekaj dneh ali najkasneje v nekaj tednih bo doživel Hitler udar na zahodu. Maščevalne zavezniške armade se bodo usule tako iz zahoda kakor vzhoda in juga. Nemci sami z zaskrbljenostjo in strahom sledijo vsem tem pripravam. Po pravici s strahom. Strašen bo obračun s prusijaškimi krvoloki. Malo bo prusijaških vojakov, ki so danes raztreseni po vsej Evropi, doseglo domovino. Tisto orožje, s katerim je Hitler z barbarskim cinizmom moril in pobijal evropske narode, tisto orožje bo kriminalno prusijaško raso zreduciralo na nenevarno moč. Parola upornikov v Evropi glasi: "Niti en sam živ Švaba ne sme ostati v osvobojeni domovini!" Vsi evropski narodi imajo temeljite obračune s Prusijaki in prav posebne tudi mi Slovenci. Na stotisoče slovenskih življenj ima Hitler na vesti. V vsaki slovenski vasi se bo po vojni dvigal spomenik, na katerem bodo za vse večne čase zabeležena hudo delstva prusijaških barbarov. Še stoletja bodo slovenski rodovi molili: "Kuge, lakote, vojske in tevtonskih morilcev, reši nas, o Gospod!"

SVOBODNA TRIBUNA

Donosimo prepis interesantnog pisma, kojega je Dr. Angelinović uputio predsjedniku jugosl. vlade g. B. Puriću. — Op. uredn.

Gospodinu Božidaru Puriću

Predsjedniku Ministarskog Savjeta i Ministru
Inostranih Poslova

London

Preko g. Šefa Kabineta — Kairo

Već su skoro dva mjeseca da ste sa većinom Ministarskog Savjeta u Londonu.

Vjerovao sam, da ste odputovali u London državnim poslom: da bi se u dogovoru sa prestavnicima političkih stranaka u Londonu riješila trogodišnja kriza u vladi i emigraciji, pak da bi se u vezi s time snijesta potražilo dodira sa svim borbenim faktorima u zemlji, podrazumjevajući naravski i Antifašističko Vijeće dotično Narodno Oslobođilačku Vojsku.

Usprkos svem nadao sam se, da ste Vi i Vaša vlada zabrinuti — skupa sa svima nami — sa stavom saveznika, a da sa osjećajem odgovornog državnika promatrata razvoj prilika u domovini.

Na žalost moj prvi utisak, nakon mog dolaska iz Amerike prije pet mjeseci, i o Vašoj dobroj volji i o Vašem smislu odgovornosti, kao i o Vašem pogledu na odnose u zemlji, bio je ispravan... Vi na sva ova pitanja ne gledate pogledom državnika...

Sve naime vijesti i svi komunikeji iz Londona javljaju nam, da Vi i Vaša vlada nastavljate svojom fatalnom politikom, koja je u direktnom sukobu sa mišljenjem većine emigracije, u formalnom ratu sa većinom javnog mišljenja u zemlji, a u očitoj suprotnosti sa političkim stavom naših saveznika: Velike Britanije, Sovjetske Rusije i Saveznih Američkih Država.

Vi ne vidite ili nećete da vidite činjenice! — To bi me malo interesiralo, kad ne bi bili u pitanju vitalni interesi zemlje...

U emigraciji imamo vladu, koja prestavlja više ili manje samo "nuda jus" legaliteta i pravnog kontinuiteta — što je ipak vrlo važno za interese i položaj naše države u inostranstvu — a u zemlji formira se de facto kontra-vlada, koja bazira svoju eksistenciju na aktivnosti svojih vojničkih elemenata i intenzivnosti svoje propagande.

Mi možemo kroz kratko vrijeme da doživimo više de facto međunarodno priznate jugoslovenske vlade. — Pomislimo u tom slučaju na položaj i ugled Jugoslavije! — Kakav će biti naš međunarodni položaj u odlučnom momentu...?!

Zar da uz ove prilike doživimo sukob sa Rusijom, prestavnicom Slavenstva...?! — Ne bi li to bilo u sukobu sa čitavom prošlošću našeg naroda, osobito njegovog srpskog dijela...?!

Naše nastojanje moralo je i mora biti: održanje jedinstva u borbi! Izbjeći građanski rat pod svaku cijenu... Pomoći da se narodu vrati Jugoslaviji, koju će on urediti i organizovati po svojoj slobodni volji.

To je dužnost i zadaća legalne jugoslovenske vlade u emigraciji.

To su shvatili grčki i talijanski državnici, kojim je prvo njihova domovina, a potom održanje na vlasti... Zašto od njih nismo ništa naučili?!

Gosp. Predsjedniče, bio sam preko tri godine u odlučnoj i načelnoj opoziciji svim kr. jugoslovenskim vladama i njihovoj politici u emigraciji; sve vlade u emigraciji prije Vas, i vlada Simović-Jovanović, i vlada Jovanović-Krnjević-Krek, i vlada Trifunović-Krnjević-Krek vodile su politiku koja nije bila u skladu sa vitalnim interesima zemlje. Prema tome sam javno i otvoreno zauzimao svoj stav. Vaša je vlada, kao logička posljedica njihove pogrešne vodjene politike, došla kao nužno zlo; ali zlo, koje se s dana na dan pogoršavalo i koje je sistematski ubijalo svaki autoritet vlastite države.

Kad sam pre pet mjeseci došao iz Amerike u Kairo nadao sam se u prvi mah, da bi još bilo vremena, da se Vašim odlaskom s vlade eventualno popravi situacija. Dan prije mog dolaska u Kairo dao je ostavku na ministarskom položaju moj brat Berislav — tekar nekih 50 dana nakon oslobođenja iz talijanskih tamnica i preuzeća ministarskog položaja — radi neslaganja sa izjavom i stavom vlade o unutarnjoj politici u zemlji. Upozorio sam Vas, da je to "memento" i da je poželjna Vaša ostavka, a da bi to moglo eventualno biti izlazna točka za jednu novu i zdraviju državnu politiku... Dva puta sam javno zauzeo stav... — Naravski sve uzalud.

Vaš odlazak u London pobudio mi je ipak nade... Nadao sam se, da su Vas na koncu opametili svi udarci, koje je radi Vaše politike Jugoslavija primila...

Vidim da je sve uzalud. U ostalom bojim se da je već i sve kasno! Punim jedrima plovimo u građanski rat... Zašto, komu za volju...?!

Pošto je neću građanski rat i neću ni izdaleka da bi me smatrali Vašim sukrivcem, to Vam ovim putem stavljam do znanja: **da s Vama t.j. kr.vladom i formalno prekidam sve političke veze i odnose.**

Znam, da ima i mnogo drugih dobronamjernih ljudi, koji će kroz kratko vrijeme doći do istog zaključka...

Ne smatram ja za ovaj građanski rat isključivo i samo odgovornom kr.vladu. Za svaki sukob potrebne su najmanje dvije strane... U ostalom ima više uzroka i uzročnika u tome žalosnom faktoru... Ali jedna legalna jugoslovenska vlada, sa kontinuitetom 27 marta 1941 godine, koja takodjer svojim greškama stvara uslove građanskom ratu i svojom ih politikom opravdava, snosi glavnu odgovornost i stavlja se u položaj najtežeg krivca.

Nije tu posredi pitanje Srba i Hrvata. Vi dobro znate da su za mene oni jedno te isto; jedan te isti narod: Jugoslaveni. Meni nije glavno ni pitanje političkog ili socijalnog uređenja, republike ili monarhije itd., već je meni pitanje Jugoslavije i jugoslovenskog naroda — koji je izvor i prvotni razlog svemu.

Slobodan sam građanin. Odavno sam i formalno prekinuo sve partijske obveze i veze — nakon što sam se kroz godine odlučno i dosljedno borio proti u suštini naci-fašističkog sistema knez Pavle-Stojadinović-Cvetković. Prvog dana mog izlaska iz zemlje zastupao sam, kao onda još podpredsjednik jedne stranke, tezu da se sve političke stranke same vlastitom slobodnom voljom raspuste kao praktički u emigraciji suvišne.

Inače kao državni penzioner po zakonu imam uvijek pravo na penziju. Ali ako mislite, da po bilo kojoj Vašoj uredbi imate pravo, da mi oduzmete moju penziju — oduzmete. I to radje nego da budem i prividno sukrivac vaše politike!

Nisam čovjek koji to poručujem; otvoreno Vam kažem moje mišljenje. Ne govorim Vam to radi nekih ličnih razloga ili sukoba. To Vam kažem mirno i promišljeno; dosljedno svom trogodišnjem opozicionom stavu i cijeloj svojoj poštenoj nacionalnoj prošlosti.

U mom javnom radu nisam se nikada klanjao ni pred nikim uzmicao; nisam svojim političkim radom ni zaradio ni zaštedio para. Govorim Vam kao jugo-

slovenski patriota vedra čela i čista obraza...

U ostalom volim i životariti u kojem koncentracijom logoru, nego li i prividno biti sukrivac borbe protiv vlastitom narodu.

Naši ljudi se bore i ginu za Jugoslaviju, a ja neću da im u bilo kojoj formi upadam iza leđa, bez obzira na njihov politički stav i mišljenje.

To je sve...

Kairo, 23 aprila 1944 god.

Nužnim poštovanjem
dr. B. Grgur Angjelinović
bivši narodni poslanik i senator,
ministar u pensiji.

BESEDA O OSVOBODILNI FRONTI

Pred letom dni so se tam nekje na Dolenjskem zbrali tvorc O.F. k skupnemu zborovanju. Pri tej priliki je glavni duhovni voditelj Slovenske Osvobodilne Fronte, g. Josip Vidmar spregovoril zgodovinske besede. — Ta govor je izšel tiskan v brošuri, ki je po dolgih ovinkih končno prispela tudi v naše uredništvo. Josip Vidmar je eden najmočnejših slovenskih duhov sedanosti in je zato potrebno, da prebirata njegove klene besede tako prijatelj kakor nasprotnik O.F.

Tovariši in tovarišice!

Pri početku današnjega zborovanja ali posvetovanja aktivistov Osvobodilne Fronte povdarjam, da je njegov namen in smisel utrditev in še tesnejša strnitev naše Narodno-osvobodilne organizacije. Zaradi tega se mi zdi prav in dobro, če za uvod k temu zborovanju vnovič in skupaj premislimo in si čim bolj osvestimo, kaj je Osvobodilna Fronta, kaj pomeni in prinaša gibanje in snovanje, ki ga označujemo s tem imenom in ki mu vsi služimo z besedo in dejanjem, z bojem in s svojimi življenji. Dobro in umestno pa je to naše skupno razmišljanje o Osvobodilni Fronti še tem bolj zaradi tega, ker praznuje ta pokret prav te dni pomembno obletnico. Včeraj sta namreč minili prav dve leti, kar je bila v Ljubljani na sestanku zastopnikov komunistične stranke, Sokolov, krščanskih socialistov in kulturnih delavcev, zasnovana in ustanovljena Osvobodilna Fronta kot vsenarodna organizacija takojšnjega upora proti okupatorjem in boja za dokončno osvoboditev in združitve vseh Slovencev in vsega slovenskega ozemlja v Združeno Slovenijo, ki bi v bodoče imela vso pravico do resnično demokratičnega samoodločanja o svoji nadaljni usodi.

VSENARODNOST O.F.

V tej prvotni zamisli Osvobodilne Fronte, ki je ostala do danes neizpremenjena, so predvsem važne tri stvari, ki jih je treba zlasti v današnjem času prav posebno povdariti. To so njena vsenarodnost, njena narodno osvobodilna volja in njena zamisel o demokratični suverenosti slovenskega naroda. V sedanjih dneh, ko stojimo sredi dogodkov, ki bi jih skoraj že lahko označili z besedo državljanska vojna,

je posebno važno, da se zavedamo vsenarodnega značaja Osvobodilne Fronte. Ne sme nas begati ali celo spravljati v dvome dejstvo, da imamo nasprotnike, organizirane in dovolj številne nasprotnike. Takoj po ustanovnem sestanku je šlo začetno jedro Osvobodilne Fronte na delo. Pričelo se je z razgovori in konferencami z najrazličnejšimi obstoječimi strankami in frakcijami, celo s posameznimi skupinami. Nobena skupina ni bila preneznatna. Niti ena frakcija kake stranke ni bila izključena, ali prezrta. Pogoja za sprejem v Osvobodilno Fronto sta bila za vse samo dva: pristanek in osnovni program in dostojna politična preteklost. Po tej poti je ustanovno vodstvo v tednih in mesecih pridobilo za vstop poleg prvotnih skupin, poleg Komunistične stranke, Krščanskih socialistov, Sokola in kulturnih delavcev še dvanajst večjih političnih skupin, med njimi socialistično stranko, celotno kmetško stranko, Samostojno demokratsko stranko, Zvezo kmetških fantov in deklet, frakcijo nekdanje Ljudske stranke itd. itd. Če si predstavite vse te stranke boste videli, da tvorijo ogromno večino, takorekoč gosto mrežo, razgrnjeno preko vsega slovenskega ozemlja, in v katero je bil dostojno zajet ves slovenski narod. Samo v Ljubljani je živo delovalo nič manj kot 400 odborov in krožkov Osvobodilne Fronte. Za primer, kako skrbno je bilo vodstvo v svojem prizadevanju za mobilizacijo vseh vrednih sil v narodu, naj vam povem, da se je s številčno neznatno skupino Mlade JNS pogajalo dolge mesece z vso strpnostjo in obzirnostjo, in da prav gotovo ni krivda Osvobodilne Fronte, če se ta frakcija naposled le ni vključila v vrsto Osvobodilne Fronte. Vodstvo pa ni vztrajalo in se trapilo s to skupino toliko časa iz strahu pred njo ali iz brige za čim večjo oblast, temveč je v tem in v vsakem primeru stremelo samo za tem, da bi narodno osvobodilnemu gibanju ohranilo sleherni drobec zdrave in pozitivne energije v narodu, in da bi nobenemu častnemu in vrednemu Slovincu ne zapiralo poti do dela za našo veliko stvar. Osvobodilna Fronta je torej prepregla vso Slovenijo in zajela vse naše ljudske množice. Jasno pa vam mora biti, da nikakor in pod nobenim pogojem ni marala in ni smela sprejeti v svoje vrste strank, ki

so se v jugoslovanski preteklosti osramotile in omadeževale s prodajanjem slovenskih narodnih interesov vladajoči beograjski čaršiji, ali ki so celo svoji čaršiji in svojim interesom na ljubo podpirale peto kolono na naši zemlji ali celo same bile peta kolona za naše okupatorje. V ti dve sramotno zaznamovani skupini nesprejemljivih je Osvobodilna Fronta utemeljeno štela vodstvu obeh do tedaj vodilnih političnih strank, JRZ in JNS, ki sta bili iz Osvobodilne Fronte v naprēj in nepreklicno izključeni. Če danes pogledamo Belo Gardo, bomo našli v njej prav te ljudi v vodstvu, ki jih je Osvobodilna Fronta odklanjala, in sicer so ustanovitelji Bele Garde ne zaradi tega, ker k Osvobodilni Fronti nikdar pristopili ne bi bili, pač pa, ker so ji po bistvu nasprotni, kakor so že od nekdaj sovražni vsem resničnim interesom slovenskega naroda. Ti ljudje in njihovi hlapci in zaslepljeni danes niso z nami, marveč proti nam. Ali je zato Osvobodilna Fronta manj vsenarodna? Kdo so ti ljudje? Prejeli so denar, podporo in orožje od okupatorja, to se pravi od smrtnih sovražnikov našega naroda.

NARODNO-OSVOBODILNA VOLJA

Druga poglavitna stvar v osnovah Osvobodilne Fronte je njena narodno-osvobodilna volja in njena rešitev slovenskega narodnega vprašanja. Spomnite se ideoloških in političnih bojov v Jugoslaviji, bojov zaradi narodnega vprašanja, spomnite se nekdanjih Jugoslovenov, Samoslovencev, slovenoborcev, avtonomistov in kar je še imen, ki so nastala iz tistih dni. Zavedni in častni Slovenci so se tedaj morali boriti za priznanje slovenske narodne individualnosti ne samo z Beogradom, temveč tudi z domačimi Jugosloveni, ki so nam narodno samobitnost, tembolj pa pravico do samoodločbe, odrekli in prepovedali, ki so se povzpeli celo do tega, da so nam odrekli in prepovedali ime slovenski narod. Bili smo zanje samo — rod. Potem je prišla vojna, prišel razpad Jugoslavije, sramotni nastanek "samostojne" Hrvatske, in marsikomu je postalo jasno, da je slovenski narod prepuščen sam sebi in da si mora pomagati sam. Samoodločba je nenadno postala nujna. Osvobodilna Fronta, ki se je osnovala takoj po okupaciji, je pravilno in brez vsakega pristrastja za ta ali oni tabor in povsem v skladu z resničnostjo, opredelila stališče slovenskega naroda tako do narodne samobitnosti, kakor do jugoslovanstva in do Jugoslavije. V njenih osnovnih točkah stoji povsem jasno: **"Stoječ na stališču naravne in usodne skupnosti južnih slovenskih narodov, ne priznava Osvobodilna Fronta razkosanja Jugoslavije in deluje z vsemi silami za slogo in enotnost svojih narodov ... Po osvoboditvi bo o notranji ureditvi Združene Slovenije in o njenih zunanjih odnosih odločeval slovenski narod sam."** V teh kratkih geslih je izraženo tisto pravo slovenstvo in jugoslovanstvo, ki ga vsakdo izmed nas čuti v svojem srcu. Med nami pravica slovenskega naroda do samoodločbe, ki je pravica slehernega naroda, ni več vprašanje. Jasno je, da čutimo krvno sorodstvo s svojimi južnimi brati, s Hrvati, Makedonci, Črnogorci, Srbi itd. Toda mi se zavedamo svoje temeljne pravice do samoodločbe; kakor priznavamo pravico do samoodločbe vsakemu teh narodov, tako zahtevamo enako priznanje od njih tudi zase. V tem je osnovna razlika med staro in bodočo

Jugoslavijo, Jugoslavijo bihaškega Antifašističnega Veča Narodnega Osvobođenja Jugoslavije. Zaradi te razlike smo se z mirnim srcem vključili v bihaško Jugoslavijo, če jo smem tako imenovati, in se je naša vojska vključila v Narodno Osvobodilno Vojsko Jugoslavije, kajti Jugoslavija in njena vojska stojita glede narodnega vprašanja na stališču, na katerem stojimo tudi mi, namreč: **"Po osvoboditvi bo o svojih notranjih in zunanjih odnosih odločal vsak jugoslovanski narod sam."**

Toda Osvobodilna Fronta je šla v svojem programu še dalje in se je dotaknila še širšega slovenskega vprašanja ter izjavila, da **"stremi k povezanosti slovenskih narodov pod vodstvom velikega ruskega naroda na temelju pravice slehernega naroda do samoodločbe."** S tem odločilom je opredeljena vsa narodna osvobodilna volja Osvobodilne Fronte. Ta volja je nova, revolucionarna in ustreza vsem, tudi najglobljim naravnim zahtevam in pravicam slovenskega naroda, ne da bi hotela omejevati življenjske interese katerega koli drugega naroda in ne da bi hotela ali bila pripravljena omejevati nas same.

DEMOKRATIČNA SUVERENOST

Ko prehajam k tretji osnovi Osvobodilne Fronte, k njeni tezi o demokratični suverenosti slovenskega naroda, moram spregovoriti o nekem dejstvu, ki je za zgradbo Osvobodilne Fronte izredne važnosti. To dejstvo pojasnuje marsikaj v njeni zgodovini in je bistveno vplivalo tako na njeno vsenarodnost kakor na njeno miselnost, in zaradi tega je tudi misel o demokratični suverenosti našega naroda povsem jasna in verodostojna. Značilnost, ki jo imam v mislih, bi na kratko lahko označili z besedami: Vloga Komunistične stranke v Osvobodilni Fronti. Že prvi, ustanovni sestanek, Osvobodilne Fronte je bil sklican na pobudo Komunistične stranke. Ravno tako se je Komunistična stranka po svojem zastopniku ne le udeleževala vseh sestankov in pogajanj, marveč je večidel te sestanke tudi vodila. Dala je osvobodilnemu boju na razpolago vso svojo organizacijsko izkušnost, vso svojo organizacijo samo, vso svojo tehniko in vse svoje znanje glede ilegalnega in konspirativnega političnega delovanja. Toda dala mu je še mnogo več. Osvobodilna Fronta, kakor je nastala, je bila zamiselno in nazorsko zelo pisana družba, dasi jo je vso prešinjala osvobodilna volja. V ta ideološko tako pisani sestav je lahko samo komunistična stranka s svojo ostro začrtano, na sociološki znanosti temelječo, napredno politično miselnostjo mogla vnesti enotnost. Njena miselnost je v narodnostnem pogledu najbolj svobodoljubna in revolucionarna. Primer Sovjetske Zveze, o kateri je ameriški državnik Harriman dejal, da je vzorno rešila vprašanje sožitja tolikih narodov, nam je to nazorno dokazal. Sovjetsko dejstvo je meščanstvu in izobraženstvu odprlo oči, proletariatu pa je ravno tako pridobilo za narodno osvobodilni boj, ga zaposlilo za narodnostnimi težnjami ter vzbudilo v njem zaupanje do našega novega nacionalizma, čeprav je bil nacionalizem vsedotlej vedno samo eno izmed sredstev vladajočih v razrednem boju zoper delovne množice.

A vloga Komunistične stranke med nami ni bila samo notranje politična, temveč je imela tudi zunanje politični pomen. Komunistična stranka Slove-

nije je stranka z enakim programom, kakor ga ima vladajoča stranka v Sovjetski Zvezi. Naravno je, da je njeno delo med nami vzbudilo v vladajoči stranki v Sovjetski Zvezi in s tem tudi v državnem vodstvu Sovjetske Zveze posebno pozornost. In kaj pomeni za nas naklonjenost in celo zanimanje največje vojaške velesile, ki skoraj že dve leti malone sama nosi vse breme velikega spopada med osjo in zavezniki, čutimo že danes po priznanju in zanimanju vsega sveta, a še vse drugače bomo to naklonjenost čutili, o tem smo trdno prepričani, pri mirovnih pogajanjih, pri katerih se bo naša narodna usoda urejevala za dolgo, dolgo bodočnost.

Poleg sedanosti pa je treba naposled pri presojanju deleža Komunistične stranke v našem osvobodilnem

boju upoštevati tudi bodočnost. Predsednik čehoslovaške republike, dr. Beneš, je lansko leto dejal po londonskem radiju, da bodo Evropo po tej vojni pretresale socialne revolucije, v primeri s katerimi so bile revolucije po prvi svetovni vojni prave malenkosti. Kdor gleda malo dalje bo spredvidel, da morajo imeti tako strahoviti dogodki, kakor je sedanja vojna, mogočen vpliv na vso socialno zgradbo evropske družbe. Kdo naj slovenski narod v tej bodoči nevihti privede do zaželjenega cilja? Zakaj slovenski narod bo moral svojo svobodo urejevati in graditi sredi evropskega pretresa, kar bo lahko storil le, če bo mogel tudi za bodoče čase ohraniti skupnost, ki je pod vodstvom Komunistične stranke nastala v naši sedanji Osvobodilni Fronti. **Jaz, ki sam nisem član stranke**, to lahko mirno izrečem, ne da bi se bil kdaj odrekel samostojni politični presoji. Toda ravno ta mi za slovensko bodočnost zmeraj znova kaže samo tisto pot, ki jo svetuje in ubira komunistična stranka. Naša prednja straža je, naša udarna četa v boju za svobodo. Z njeno ljudsko miselnostjo pa nam je dokončno zajamčena tudi resnično demokratična suverenost slovenskega naroda.

FRANČ PREŠEREN

FRANC LEVSTIK

pod raznimi gospodi. Pride svetovna vojna, in z njo rahlo upanje na osvoboditev. Toda v tej vojni smo se Slovenci morali boriti na strani zatiralcev in za naše zatiralce — in mir nam je kajpada prinesel razočaranje. Ostali smo razdeljeni na štiri države. Naposled izbruhne druga, sedanja vojna. Zasveti nam z novo možnostjo novo upanje. Toda država, v kateri živi večina Slovencev in ki jo imamo za svojo narodno državo, se zruši pod prvimi udarci sovražne sile, razpade, sovražnik jo zasede — in slovenski narod ostane praznih rok v šapah podivjanih fašističnih zveri. Obupnejšega položaja si ni mogoče misliti. Tedaj se zgodi čudež. Mahoma se slovenski narod zave, da je sedanji vojni spopad nemara zadnja prilika, da doseže svobodo in združitev. Zave se svojega dostojanstva in tega, da si mora pomagati sam. **Narod, ki je tisoč let prelival kri za nasilne tujce, narod, ki se je zdel drugim in celo sam sebi rojen skoraj samo za hlapčevstvo, ta narod je v najslabših možnih okolinostih, praznih rok, zapuščen od svojega dotedanega vodstva, raztrgan med tri do zob oborožene in načrtno podivjane fašizme, sklenil oborožen upor in boj zopet okupatorje. In da je čudež popolnejši, doseza v tem svojem uporu uspehe.**

SLOVENSKI ČUDEŽ

Tovariši in tovarišice!

Vse, kar sem vam doslej govoril o Osvobodilni

Italijanski časnikar je ta krasni podvig imenoval blazno junaštvo. Mi pa vemo, da v našem osvobodil-

nem boju ni nič blaznosti, marveč samo tista neugodljiva moč, ki se rodi v velikih zgodovinskih trenutkih, in v narodih, ki so zreli, prebujeni in odločeni ne zamuditi poslednje prilike za dosego svobode. Tako smo torej storili to "blazno" junaško dejanje — in smo iz nič, dejansko iz nič, samo na zavesti ljudstva gradili, ustvarili svojo partizansko vojsko, prvič v zgodovini in to v najstrašnejšem trenutku našega narodnega življenja. Prva slovenska vojska po trinajst stoletjih, naša vojska, ki se bori za nas, za našo usodo, za našo bodočo svobodo; razgledi, ki se samo zaradi tega dejstva odpirajo pred nami, so nad vse obetajoči. Osvobodili se bomo in dosegli kar želimo, zakaj s svojo odločitvijo pred dvema letoma smo se od enega najbrezpravnejših in najmanj upoštevanja vrednih narodov mahoma povzpeli med tiste, ne po številu, temveč po duhu — velike narode, ki jih svet spoštuje in ki jih ob uri obračuna ne bo mogel neupoštevati.

NAJVEČJE POGlavJE SLOVENSKE ZGODOVINE

In zdaj preskočimo še nekaj desetletij ter pogledimo v bodočnost. O čem in o kom bo govoril bodoči slovenski politik, kadar bo navduševal Slovence za velika dejanja? O čem in o kom bo govoril slovenski romanopisec in dramatik? Prepričan sem, da o našem osvobodilnem boju kot največjem poglavju naše zgodovine; o nas, o vsem tem, kar mi ta leta, te mesece, te dni delamo, kar zljajle živimo, kar smo trpeli, kar pri tem čutili in česa smo se v tej naši borbi zavedali. Posredovali bodo zanamcem duha, ki živi v nas, to junaško blaznost — in jim jo kazali kot najvišji polet naše narodne volje, da bodo iz nje črpali moč za svoje svetlejšje naloge. To in prav nič manjšega ne ustvarjamo in ne živimo danes. To je Osvobodilna Fronta. Kdaj so Slovenci delali kaj večjega?

In še na to dejstvo bi vas rad pred zaključkom na kratko opozoril, tovariši in tovarišice. Vsak narod ima moč, ki svetijo kakor zvezde stalnice na njegovem nebu, da mu kažejo pota in najvišje smotre. V svoji kulturni preteklosti imamo tri take moče: **Prešerna, Levstika in Cankarja**. Imamo Prešerna z njegovim velikim in otožnim snom o bodočem slovenstvu, živečem svobodno v svobodni in strpni družini narodov; o ponosnem slovenstvu, ki bo prežeto z ljubeznijo do domovine. Imamo Levstika, ki se je boril in bil za ljudsko in demokratično, pošteno in značajno politiko, dokler se ni zrušil pod udarci, ki so padali po njem od tako imenovanih ali bolje rečeno samozvanih političnih prvakov in prvoboriteljev. In imamo Cankarja, ki je s krvavo bolečino v srcu smešil tradicionalno pohlevnost in hlapčevstvo slovenskega človeka, pohlevnost in hlapčevstvo, ki ju je tako točno zadel v odgovoru svojega Schiwitza von Schiwitzhofna cesarici Tereziji na vprašanje, kakšne narodnosti je, "Oprostite, veličanstvo, iz Kranjske sem". Vse njegovo smešenje je imelo namen osvestiti Slovence, jim dati samozavest, ponos in pogum. Ali se vam ne zdi, da je vpliv Osvobodilne Fronte na Slovenskem uresničil, kar je Cankar skušal doseči s svojo ironijo? Ali ni danes slovenski človek samozavesten, ponosen in pogumen? Ali sploh more biti drugače, če se prav zaveda, kar se v tem narodu dogaja, če se zaveda veličine, ki

jo je v tem zgodovinskem trenutku pokazal? Ali ni Osvobodilna Fronta resnično prerodila slovenskega človeka, kakor si je to določila v eni izmed osnovnih točk svojega programa? Ali ni Osvobodilna Fronta v slovensko politiko vnesla premočrtne, značajne in poštene, ljudske in demokratične politike, za katero se je boril Levstik? In ali ni v slovenskih ljudskih množicah prebudila domovinske ljubezni, katero je tako vroče zahteval od svojih rojakov Prešeren? In naposled, ali ni že danes gotovo, da bo Osvobodilna Fronta uresničila tudi njegov veliki sen o svobodnem slovenstvu v družini svobodoljubnih in strpnih narodov ali vsaj v družini narodov, ki bodo morali slovenski narod spoštovati in mu priznati pravico do svobode? Ali ni tedaj Osvobodilna Fronta izvršiteljica in izpolniteljica oporoke in največjih narodnih zahtev teh velikih naših mož? Ali ni duh, ki preveva našo Osvobodilno Fronto, njihov duh.

Kdor še količkaj dvomi o tem, naj pomisli še to, da so današnji nasprotniki Osvobodilne Fronte zakoniti potomci in nasledniki prav tistih ljudi, ki so nekoč zasramovali Prešerna, ki so Levstika obsodili z znanim stavkom: "Logine naj pes!" in ki so v prvih dneh tega stoletja sežigali Cankarjevo prvo knjigo. Jasno je torej, da so naši geniji z nami in da smo mi z njimi. Tudi to je Osvobodilna Fronta.

Tovariši in tovarišice, **Osvobodilna Fronta pa je tudi kri, je žrtev, je trpljenje in za marsikoga tudi smrt**. Zdi se mi, da ne smem skleniti tega svojega nagovora, ne da bi se spomnil vseh tistih, ki so dali življenje za našo sveto narodno-osvobodilno stvar. V njih počastitev vas pozivam, da vstanete in se poklonite njihovem spomnu z enominutnim molkom.

Toda za tistega, ki je samega sebe posvetil velikemu smotru, smrt ni strašna, temveč povečanje. Maksim Gorki je nekje zapisal, da zmage ne pribore tisti, ki ostanejo, temveč tisti, ki padejo. Njihov delež pri osvobojenju slovenskega naroda je največji. Dali so življenje za največjo nalogo, ki je bila kdaj dana kakemu slovenskemu pokolenju. Mi moramo za to našo nalogo živeti in delati in biti pripravljene sprejeti za njo vsako žrtev. Prva naša dolžnost je neprestano dramiti v naših srcih zavest o veličini naših dni in o veličini cilja, ki je pred nami. Zavedajmo se, da nas bodo najbolj velikodušni in najplemenitejši zanamci v svojih sanjah zavidali za to našo nalogo, če jo bomo dobro izpolnili, — in da nas bodo bridko sodili, če jo bomo zane-marili. Utrujenost nam ne sme biti opravičilo. Zakaj sodili nas ne bodo samo oni, sodili nas ne bodo s strašnimi obsodbami samo naši mrtvi tovariši, temveč soditi se bomo morali tudi sami. So trenutki v življenju vsakega človeka, ko se nenadoma zave svoje vrednosti in nevrednosti — in grenko je spoznati, da si bil nevreden pred najvišjo nalogo v zgodovini svojega naroda. Storimo tedaj vsi, da je bomo vredni, da bomo resnično osvobodilni borci, v katerih živi in snuje genij naših velikih mož, genij naroda, ki se je po tisoč tristo letih suženjstva v najtežjih okolnostih odločil, doseči svobodo in si tako ustvariti pogoje za izpolnitev svojega poslanstva, ki sluti in čuti, da ga nosi v svojih človeških globinah.

Josip Vidmar.

FRANK GERVASI

MARŠAL TITO

ŠEF JUGOSL. N.O. VOJSKE

Frank Gervasi je napisal zanimiv članek o maršalu Titu, ki ga v izvlečku prinašamo tudi čitateljem "Bazovice".

Pred petnajstimi leti je bil Josip Broz neznan mož, s katerim se je ukvarjala samo še tajna policija v Beogradu, Zagrebu in Splitu. Zakaj? Organiziral je Združenje metalurgičnih delavcev in bil eden izmed voditeljev sindikalističnega gibanja v Jugoslaviji. L.1929. je bil aretiran in po štirih letih zopet na svobodi.

Danes ima 55 let in je poveljnik armade 200.000 mož in žena - mogoče tudi 300.000, ki so vsi združeni v N.O.V. Jugoslavije in ki so se prepričali, da "sužnji" lahko zmagajo v bitkah, ali da samo svobodni ljudje zmagajo v vojni. Danes je Josip Broz vojaški in duhovni šef gibanja, ki je ustvarilo nekaj novega - ljudsko vojno. Ves svet pozna danes Josipa Broza pod imenom Tito.

Tito je bil rojen na neki kmetiji blizu Zagreba. Njegov oče je bil Hrvat, mati pa Slovenka. Tito je srednje postave s širokimi rameni in markantnim obrazom. V profilu izgleda kot pesnik ali filozof, ki bi pa lahko bil tudi spreten delavec. Njegov obraz je trd in odločen z visokim čelom.

Kadar Tito govori se trdovratno drži predmeta in sobesedniku stalno gleda v obraz. Nikoli ne prekinja in mirno poslušava vse dokler niste povedali svojega mnenja do konca.

ČUVSTVO PREVLAĐUJE

Tito pokadi ogromno število cigaret in se zavija v močan dim, kakor bi kadil pipo. Tito ni "jekleni mož", pač pa nasprotno je zelo čuvstven.

Vest, da sta padla dva njegova tovariša je Tito prejel z brzobjavko v noči, ko je N.O.V. zavzela mesto Jajce v srcu Bosne. Največje poslopje v mestu, Sokolski dom, je bil z vso hitrostjo spremenjen v središče narodno-osvobodilne kulture. Telovadnica je bila vsa okrašena z ruskimi, britanskimi in ameriškimi zastavami. Častno mesto na zidu je bilo rezervirano za ogromno Titovo sliko. Z mize je visela jugoslovanska zastava z rdečo zvezdo na sredi.

Dvorana je bila napolnjena s plesalci. Tito je sedel s predsednikom Ribarjem in svojim štabom pri mizi medtem ko je kurir prinesel brzobjavko.

Sava Milošević, profesor biologije in Kovačević, veliki jugoslovanski pesnik, sta ostala težko ranjena v Foči, medtem ko so se oddelki N.O.V. umaknili v teku oktoberske ofenzive v Črno goro. Brzobjavka je pripovedovala, da so morilci obema ranjencema prerezali vratove.

Tito se je dvignil. Godba je prenehala in ples tudi. Vsi prisotni so z napetostjo opazovali, kako je polagoma odšel iz telovadnice.

POGUM IN VZTRAJNOST

Prebivalstvo Jugoslavije je Tita postavilo na prestol legendarnega junaka, pogumnega in vztrajnega, ki je za vzor vsem in vedno na čelu svojih bojevnikov. Prebivalstvo ga ceni kot odličnega vojaka in modrega državnika. Mogoče, da Tito ni vojaški genij v pravem smislu besede, ali vsekakor ima ogromne sposobnosti za vodstvo vojaških operacij. Šestim nemškimi ofenzivam se je z največjim uspehom uprl in v tem trenutku njegovi bojevniki bojujejo proti Nemcem sedmo ofenzivo. Postavil je na noge ogromno armado z odlično moralo in disciplino.

Kot državnik Tito mogoče ne doseže Staljina, ali vsekakor se mu je posrečilo zbrati okrog sebe Srbe, Hrvate, Slovence, Črnogorce in Macedonce. V začetku so bili partizani po veliki večini komunisti. Danes so v tem gibanju zbrane vse jugoslovanske politične stranke in frakcije.

V "Proletarcu" je izšel članek, ki ga je napisal sam Tito in v katerem pravi med drugim tudi tole: "Te besede so namenjene širokim množicam, da bi lažje razumele važnost gibanja, ki je na pohodu. Želel bi, da bi vsi, ki imajo strah pred bolečnostjo uvideli, da je ena sama pot, ki vodi k boljši bodočnosti, k svobodi in enakopravnosti: sedanja narodna borba za osvobojenje... Nihče nima potrebe, da bi se čutil danes osamljenega proti vsem tistim nevarnostim, ki so povzročile toliko gorja našemu ljudstvu... Versajska Jugoslavija je postala zemlja, kjer so bila narodna preganjanja tipična oblika obstoja države. Hrvatje, Slovenci in Črnogorci so se smatrali kot manj vredna ljudstva. Macedonce so ponižali na stopnjo sužnjev... Srbska hegemonija je ustvarjala policijski režim... gojila sovraštva, in nemški in italijanski fašisti so koristno izrabljali ta nasprotja in z njihovo pomočjo fabricirali jugoslovanske kvislunge Pavelića, Nedića..."

TITOVO DELO

Ta članek je bil napisan skoro pred poldrugim letom. V tem času je Tito ustvaril poleg velike armade tudi politično državo, ki je dobro organizirana. Pred poldrugim letom je Tito mislil skoro s polno pravico, da Sovjetska Rusija prenaša 90% vojnih bremen. Danes ne misli več tako, ker sprejema materialno pomoč od Velike Britanije in Amerike v obliki orožja, municije in zdravil.

Pred poldrugim letom je Tito vztrajal pri komunistični vlogi, ki naj bi osvobodila Jugoslavijo. Postavil je na noge vlado po sovjetskem vzorcu in imenoval Antifašistično veče za narodno osvobojenje Jugoslavije. Uvedel je splošno volilno pravico. Ali od tedaj je Titova propaganda postavila nova načela: 1. Pravico do zasebne lastnine. 2. Svobodo industrijskega in trgoveškega udejstvovanja. 3. Federativno vladavino.

Izgleda, da hoče Tito ustvariti državno tvorbo, ki bi bila nekako v sredini med komunizmom in kapitalizmom.

Z vso silo je Tito pobijal analfabetizem. Ustanovil je državne šole tudi za odrasle in obvezne tečaje za ženske in moške neborce. Ustanovil je državno gledališče. Igralci so sedaj na turneji po osvobojenih pokrajinah. Tita podpira tudi cerkev. Vsaka brigada ima svojega kaplana: katoliškega, pravoslavnega, muslimanskega in židovskega.

Najmanj eno četrtno Titove vojske tvorijo ženske, ki so ravnotako hrabre kakor moški.

Tito je poročen z mlado Slovenko blondinko, ki je njegova druga soproga. Njegova žena je predsednica Ženskega antifašističnega sveta. Je diplomirana filozofka zagrebškega vseučilišča. Tito ima sina po svoji prvi ženi, ki je danes aktivni častnik v sovjetski armadi in je bil pred časom proglašen za ljudskega junaka.

V času od maja do oktobra 1941 sta maršal Tito in predsednik dr. Ribar trikrat obiskala štab generala Mihajlovića in se trudila, da bi prišlo do zedinjenja obeh armad. Vsakokrat, tako so pripovedovali delegatje N.O.V. v Kairu, je Tito odšel k Mihajloviću brez orožja v spremstvu dveh svojih vojakov. Ali vsi ti naporji so bili zaman.

Tito nima vojaške šolske izobrazbe, kljub temu si je pridobil obširno znanje. Mogoče bi ga kdo smatral za diktatorja, vsekakor je res, da je v sedanjih vojni prevladujoča figura.

Rokavski preliv

Na oni strani Rokavskega preliva pripravljajo zavezniki največjo ofenzivo vseh časov. Tako je pred kratkim berlinski napovedovalec tolašil Nemce. Rokavski preliv je najbrže najbolj zanimiva vodna pot na svetu. Meri komaj dobrih 600 km v dolžino. Že v prvih časih zgodovine je igrala ta vodna pot pomembno vlogo.

Pred leti je marljivi čitatelj angleškega časopisja lahko dnevno prebiral tri kratke vrstice: "Temperatura v Rokavskem prelivu: toplo, sončno vreme, zmerna toplota; morje je mirno".

Ali takrat, ko so prišli Nemci na pičlih 26 milj pred Dover, pripravljeni, da navalijo na Britansko otočje, so vremenske napovedi nenadoma prenehale.

Med številnimi morskimi cestami je Rokavska pot razmeroma mlada. Nastala je v ledeni dobi, ko se je Britansko otočje ločilo od evropske celine, in so vode Atlantskega oceana napolnile nastalo razpoko, da se združijo z valovi Severnega morja.

V razpoki sami je nastalo morsko vrenje, ki se vse do danes še ni pomirilo. Atlantske vode v mogočnih valovih tisočletja razbijajo debele plasti kopne zemlje in ustvarjajo ogromne mase gibljivega peska. Na dolžini 600 kilometrov udarjajo neprestano valovi ob granitne bloke Cornwallske, na rleče in bele strmine Devona in Kenta. Na 300 kilometrov udarja morski orkan na francosko obalo in obupajoči mornarji so na vse kriplje poskušali odgonetiti veliko skrivnost nemirnega Pozejdona, ki varuje Britansko otočje. Z vso natančnostjo so mornarji beležili vetrove, ki pihajo iz zahoda, opazovali morske tokove, ki drve proti Severnemu morju. Pri tem so se prepričali tudi, da mirno morje v bližini Doverja še ne pomeni, da je lepo vreme na vsem Rokavskem prelivu.

BLISKOVITA IZNENADENJA

Površina 23.900 kv.milj, ki jo zavzema Rokavski preliv pripravlja mornarjem bliskovita iznenađenja. Morski tokovi, plima in oseka, tišina in vi-

harji, vse to ostaja premnogokrat prikrito mornarju, ki se odpravlja na razmeroma zelo kratko pot čez Rokavski preliv. Tokovi se pomikajo skozi preliv s hitrostjo 2 do 6 kilometrov na uro, pa tudi več. Plimi in oseki zapoveduje vreme.

Z vsemi temi morskimi nezgodami, ki ne kažejo prav nobene pravilnosti, so se borili prvi celinski ljudje, ki so škilili tja na ono stran, na Veliko Britanijo. Samo ena stvar jim je bila jasna, da je morje na tej kratki razdalji plitvo. Kakor povsod drugod tako so bili tudi tu trgovci prvi pionirji, ki so tvegali tja čez. Trgovcem pa so ponavadi sledili vojaki in bojovníki.

Romani so prispeli do Rokavskega jarka in ga imenovali "Mare Britannicum". Takoj so pričeli s pripravami za invazijo. Prva Cezarjeva flota je odplula pri popolnoma mirnem morju in je bila uničena.

Leta 1588. je velika španska flota, ki je štela 129 ladij izginila v vodah Rokavskega preliva. To niso bile samo majhne britanske ladje, ki so špansko floto preganjale, pač pa je k uničenju mnogo pripomogel vihar, ki je pomandral večino španskih ladij. "Bog je zadihal in nesrečo odvrnil", so govorili takratni Britanci.

Izgledalo je, da sam Bog blagoslavlja britanske mornarje v Rokavskem prelivu. Kdor koli je tvegala, da se s silo dokoplje Britanskega otočja, je med potjo omagal. V Rokavskem prelivu so se izvežbali najboljši britanski mornarji. Vsak poizkus prejadrti Rokavski preliv je pomenil drzno pustolovščino.

NAPOLEON

Leta 1785. je prvič preplul Rokavski preliv balon. Tega se je gotovo zavedal Napoleon, ki je polni dve leti pripravljala naskok, ali zaman. Rokavski preliv je prekrizal vse njegove načrte. 100.000 mož je imel na razpolago, 1.300 "invazijskih čolnov" je pripravil, v načrtu je bilo nekaj tisoč balonov, ki naj bi preva-

(Konec na strani 15)

PROBLEM PRIMORSKIH SLOVENCEV

IZJAVA JUGOSLOVANSKEGA ODBORA IZ ITALIJE

Pred nekaj dnevi je časopisje objavilo vest, da je g.dr. Smodlaka, minister zunanjih zadev AVNOJ-a sklenil sporazum z vlado maršala Badoglio, po katerem se Italija strinja, da Jugoslaviji odstopi Dalmacijo in Reko, medtem ko bi se v ostalih naših krajih imelo izvršiti po vojni ljudsko glasovanje.

Ako je ta vest resnična, potem "Jugoslovanski odbor iz Italije", z vsem povdarkom že sedaj izjavlja, da ne more biti nobenega vprašanja o tem, da se v naših krajih, kjerkoli že po vojni izvrši kakršno koli glasovanje o pripadnosti, ker ti kraji, ki si jih je Italija po prejšnji svetovni vojni s silo in goljufijo prisvojila, pripadajo po vsej človeški in božji pravici Jugoslaviji, in ker naš narod ne bo dovolil, da po tej vojni v naših krajih tudi en sam Italijan sodločuje o njegovi usodi. Naš narod je v krvavih borbah proti Italijanom s svojo krvjo in z uradnim sklepom AVNOJ - a z dne 30. novembra 1943 že zapisal svojo neomajeno odločitev o priključitvi k Jugoslaviji vseh naših krajev z Gorico, Trstom, Reko, Puljem in Zadrom.

Srednji vzhod, 30.4.1944.

"Jugoslovanski odbor iz Italije"

***

IZVLEČEK IZ UVODNEGA GOVORA PRVEGA USTNEGA ČASNIKA N.O.V.

Problem primorskih Slovencev je - če izvzamemo tu oni del Slovencev, ki so že v prejšnjem stoletju pripadli drugi državi - nastal po sklenitvi versajskega miru. Dasi so takrat politiki proglasili samoodločbo narodov kot osnovno misel, za katero uresničitev se je štiri leta prelivala kri, so bili vendarle kraji, popolnoma slovenski in popolnoma hrvatski, prisojeni drugi državi. Misel, v katero so verjeli vsi narodi, se je morala umakniti političnemu računu. Z našo krvjo in z našo zemljo je bila nekomu poplačana politična in vojaška pomoč v vojni. Pravičnost se je obrnila v stran in je zatislila oči, naše ljudstvo pa je užaljeno spoznalo, da so bile lepe besede o lepih idejah kakor mehurčki, s katerimi se igrajo otroci. O prvi sapi se razpršijo in za njimi ne ostane ničesar, razen nekaj mokrote - solza za izgubljenim snom.

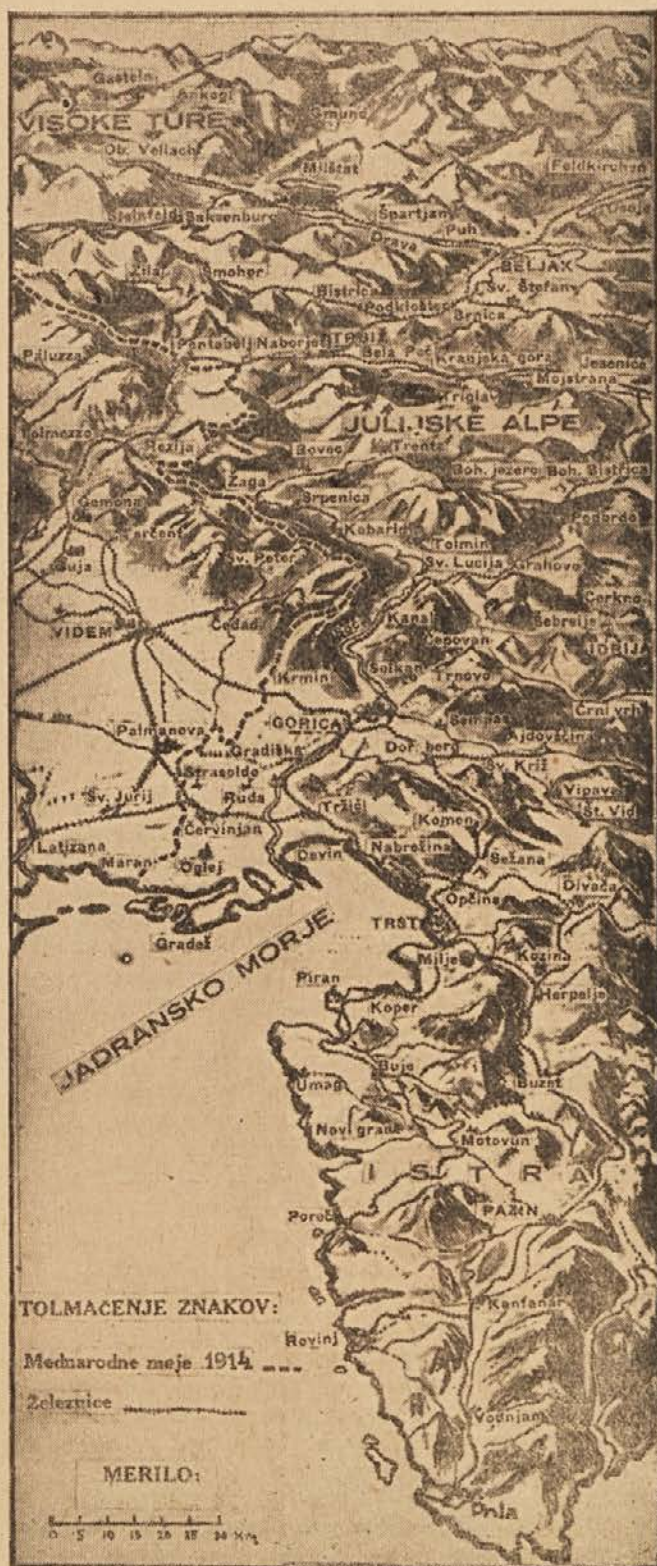
S tem dnem se je rodil za Jugoslovane problem Dalmacije in Istre, problem slovenskega Primorja...

Ko je zavladata v liktorsko butaro zasajena sekira, ko so se po tovarnah z znanim civilizatorskim navdušenjem zavrteli stroji, da stkejo čim več črnih srajc, je postal problem primorskih Slovencev za vse nas skeleča rana, ki je ni bilo mogoče pozabiti v vsakdanjem trušču domačih zadev. V sleherni naše srce so žgali plameni, ki so vpepelili "Balkan", v sleherni naši duši so odjeknili bazoviški streli, ki so pobili mlada slovenska življenja. Šole so se zaprle, društva so bila razpuščena, vasi so gorele in v lepih kraških nočeh, ko vsepovsod diši po brinju, so odmevali kriki mučenih in pretepanih. Slovenska Primorska je onemela kakor zraška skala...

Na videz mogočna zgradba fašizma se je sesedla. Posijali sta dve svetli zvezdi: Prva uporna nezlom-

ljiva vojska N.O.V., druga sklep AVNOJ-a, da se slovensko Primorje priključi demokratični in federativni Jugoslaviji...

Primorci so sami posegli v boj za svojo svobodo. S tem so povedali več kakor vsi plebisciti, kakor vse izjave, kakor vsa zavita pisanja učenjakov in pismarjev...

BASIC ENGLISH

8. THE COUNTRY

	Things	Qualities
branch	cow	red-green
tree	egg	broken
plant	fowl	brown
grass	goat	safe
flower	leaf	
field	pig	
farm	sheep	
(country)	stem	
bird	town	
animal	wool	

OTHER WORDS:

earth, fruit, garden, insect, mountain, produce, river;

land(s), waste(e);

ant, bee, berry, bulb, nut, plough, potato, root, slope, snake, spade, worm.

8. THE COUNTRY

In the summer I go with my family from the town to the country. We go to a farm. At the back of the farm-house is a field, and in it is a great tree with one low branch. In very warm weather I get up on the branch and have a rest. In the field is an old goat. If I am on the grass, it will come and give my body a push, but up in the tree I am safe.

I do not let the goat go from the field, because it will get into the garden. Goats take every flower and leaf from the stem of a plant.

A cow is another farm-animal and a sheep is another. In some of the fields of the farm are cows, and in others are sheep, and in a low building of wood is a great mother pig with some small baby pigs.

I have a fowl at the farm. It is a small brown bird. It is in the fowl-house with the other fowls. If I see an egg in the fowl-house I do not keep it; I take it to my mother. I do not let it get broken. We get eggs from fowls and wool from sheep.

The farm-house is a brown building of stone with a red roof. Near it are the buildings for the animals, and about it in the summer are green trees and green fields with flowers.

The country is not green in the winter. The fields are brown and the trees have no leaves, and we do not see any flowers. Some birds go to other places where the weather is still warm, because they do not get enough food in England in cold weather. But after the winter they come again.

QUESTIONS

1. What is at the back of the farm-house?
2. What is in it?
3. What do goats do to a plant?
4. What other animals are in the fields?
5. What is in the low building of wood?
6. What sort of birds are kept at the farm?
7. What do we get from fowls and what do we get from sheep?
8. What sort of building is the farm-house?
9. What do we see about the farm in the summer?
10. Why do the birds go to other places in the winter?

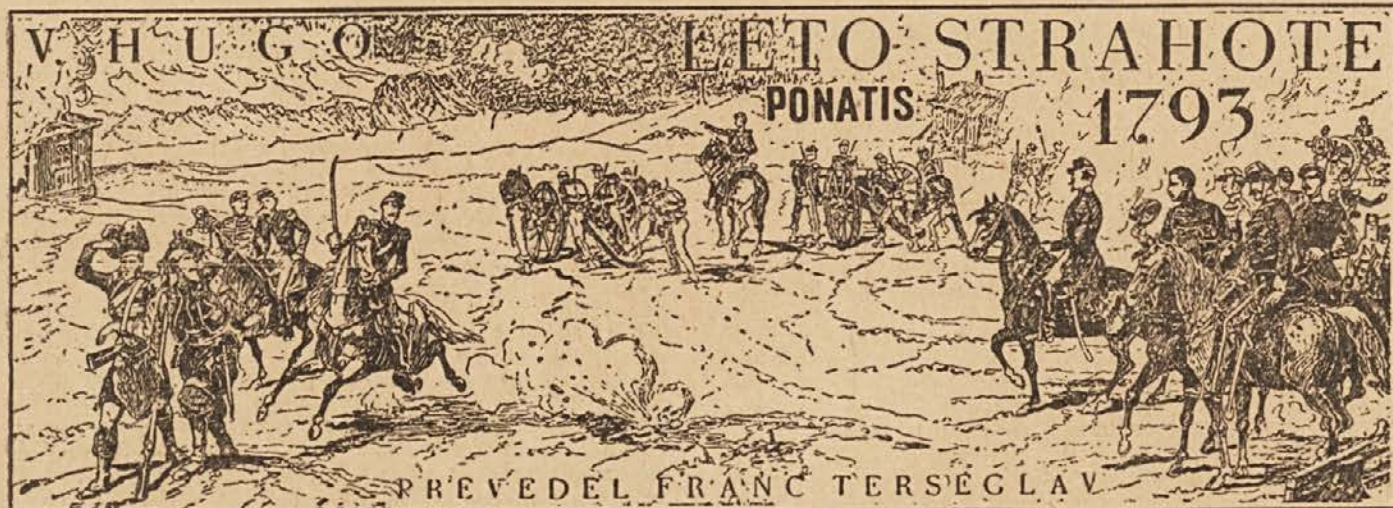
ANSWERS

1. A field.
2. A great tree (with one low branch).
3. They take every flower and every leaf from the stem.
4. Cows and sheep.
5. A great mother pig with some small baby pigs.
6. Fowls.
7. We get eggs from fowls and wool from sheep.
8. A brown building of stone with a red roof.
9. Green trees and green fields with flowers in them.
10. Because they do not get enough food in England in cold weather.

UPOŠTEVAJ!

Po končani vojni bosta prevladovala na svetu samo dva svetovna jezika: **RUŠČINA** in **ANGLEŠČINA**. Marsikdo ima danes priliko, da se na cenen in razmeroma lahek način priuči obeh jezikov. — Če bo vojna trajala še dalje in če bo "Bazovica" ostala tudi še za naprej pri življenju, bomo poskušali v eni ali drugi obliki prinašati nekaj osnovnih temeljev ruskega jezika. Mnogi naši čitatelji nas že več časa naprošajo, vendar je treba upoštevati zelo resne tiskarske težkoče in pomanjkanje primernih učil. Navsezadnje smo sami nase in so zato težave še večje. Mogoče bomo vendar poskušali ustreči res nujni in aktualni potrebi.

II. DEL PRVA KNJIGA

TELLMARCH

SESTANEK V PAVOVI ULICI

V Pavovi ulici je bila gostilna, ki se je takrat imenovala "kavarna", s posebno sobico. Tam so se katerikrat slajali moške, ki so bili tako močeni, da so jih na vsakem koraku nadzorovali, in so se zato bali, da bi jih videli javno skupaj. 28. junija leta 1793. so sedeli v zadnji sobici okoli mize trije moške. Njihovi stoli se niso dotikali; vsak je sedel na enem koncu mize, tako da je četrti stol bil prazen. Bilo je okoli osme ure zvečer. Na cesti je bil še dan, dočim je sobica bila že tenma. Viseča svetilka, ki je takrat bila luksuz, je razsvetljevala mizo.

Prvi izmed teh mož, blede, mlad in mrk, je imel tenki ustni in mrzel pogled; lice mu je časih nervozno podrgetavalo, tako da se ni mogel nikoli nasnehniti. Bil je pudran, skrtačen, zapet in je imel rokavici. Njegov svetlomoder frak je bil brez gube, imel je kratke nankinaste hlače, visoko kravato in na prsih elegantno zgubano srajco ter čevlje s srebrnimi zaponkami. Od ostalih dveh je eden bil neke vrste velikan, drugi pa pritlikavec. Veliki možakar je bil oblečen v preširok frak iz rdečega blaga, na nogah je imel visoke zavihane škornje, okoli prostega vratu pa mu je bila neimarno zavezana kravata, ki je visela globoko doli čez predsrajčnik. Telovnik, ki ni imel gumbov, je bil odpet, lasje divje skuštrani, dasi se jim je še poznala nekdanja nega; bili so podobni grivi. Obraz mu je bil kozav, med obrvmi se je videla jezna guba, okoli ust pa je bila poteza dobrohotnosti. Ustni sta bili debeli, zobje veliki, pesti kakor pri lilapeu, oči goreče. Mali je bil rumen in se je zdel, ko je sedel, naravnost pokvečen. Glavo je držal krčevito nazaj, oči so bile podplute od krvi, na obrazu so bile blede pege. Okoli mastnih štrnastih las je imel ovit bel robec, čela nobenega in pa strašno velika usta. Nosil je dolge ozko prilegajoče se hlače, velike čevlje in pa satinast telovnik, ki je bil nekdanj bel; nad telovnikom pa suknjič, pod katerim je nosil bodalo, kakor se je dalo sklepati iz neke trde ravne črte v njegovih gubah.

Prvi izmed teh mož je bil Robespierre, drugi Danton, tretji Marat.

Bili so sami v sobi. Pred Dantom je stal kozarec in prašna steklenica vina, pred Maratom škodelica kave, pred Robespierrom kup papirjev. Zraven papirjev je bil težak, okrogel, svinčen tintnik s peresom, na papirjih velik bakren pečatnik, kojega držaj je predstavljal bastiljo. Sredi mize je bila razgrnjena karta Francije. Pred vratni gostilne pa je stražil Maratov domači pes, to je oni Lavrenc Basse, ki je 13. julija, to je nekako štirinajst dni po sestanku, ki ga tu opisujemo, s stolom mahnil po neki deklici Karloti Corday, ki je ubila Marata, v tem trenutku se pa v Caenu udajala svojim sanjam. Tega večera ga je njegov gospodar vzel s seboj v kavarno v Pavovi ulici in mu zabičal, da ne sme nikogar pustiti v sobo, kjer so sedeli skupaj Marat, Danton in Robespierre, razen če bi prišel kdo od odbora za splošno blaginjo, od komune ali pa kdo od "skofijskih".

Sestanek je trajal že dolgo. Posvetovali so se o papirjih, ki so ležali na mizi in katere je bil Robespierre prečital.

Govorjenje je postalo vedno glasnejše. Moške so bili huči drug na drugega. Celo vun so se semtertja slišali vzkliki. V tistem času, ko so bile vse seje javne, je vsakdo mišl, da ima pravico prisluškovati. Lovrenc Basse je pritisnil ušesa na ključavnico. Lovrenc je bil v službi pri Maratu, toda kot strankar je pripadal k "skofijskim."

Danton se je bil pravkar vzdignil in jezno odmaknil stol.

"Poslušajte," je dejal. "Samo ena stvar je, ki ne trpi odloga: republika je v nevarnosti. Jaz poznam samo eno: rešiti Francijo sovražnika. V to svrhu je vsako sredstvo dobro. Vsako, vsako! Če me obdajajo od vseh strani nevarnosti, potem sežem po vseh sredstvih, in če se bojim vsega, kljubujem vsemu. Nobenega polovičarstva, nobenih sentimentalnosti v revoluciji! Mi moramo biti strašni, kajti le tako koristimo domovini. Ali se slon pomišlja, kadar postavi nogo na sovražnika, da ga zmelje?"

"Čisto moje mnenje," je sladko odgovoril Robespierre in dodal: "Vprašanje je, kje stoji sovražnik."

"Na meji, in jaz sem ga zapodil," je dejal Danton.

"V deželi, in jaz ga nadzorujem," je odvrnil Robespierre.

"Jaz vam pravim, Robespierre, da je na meji."

"Danton, jaz vas zagotavljam, da je v deželi."

"Pomirita se," je dejal tretji glas, "on je povsod in vidva sta izgubljena."

Robespierre je pogledal Marata in dejal mirno: "Pustimo te fraze, Tukaj so dejstva."

"Pedant!" je zamrmral Marat.

Robespierre je položil roko na papirje in nadaljeval:

"Pravkar sem vam prebral depеше Prieura de la Marne. Poslušajte, Danton, vojska z zunanjim sovražnikom ni nič, državljanska vojska je vse. Vojska z inozemstvom je mala praska na našem komolecu, državljanska vojska je rak, ki nam razjeda jetra. Iz vsega, kar sem vama prebral, sledi: Vandeja, ki je bila dozdaj razcepljena med več voditeljev, je zdaj na tem, da se strne skupaj. Odslej bo poslušala enega samega voditelja."

"Generalnega tolovaja," je zamrmral Danton.

"To je tisti človek, ki je 2. junija pristal na obalo pri Pontorsonu. Jaz sem vama že prečital, kaj je že vse naredil. Boj v hostah se že v velikem obsegu organizuje. Obenem se pripravlja izkrcanje Angležev. Vandejski kmetje in Angleži, Bretonci in Britanci, to spada skupaj. Divji kmetje v finisternskem departementu govorijo isti jezik kot hotentoti v Cornwallisu. Jaz sem vama pokazal pismo, ki smo ga zajeli: "Dvajsetisoč rdečih jopičev, (angleška infanterija je nosila rdeče bluze) pomešanih med vstaše, bo spravilo na noge stotisoč kmetov". Če se kmetška vstaja posreči, se bodo Angleži izkrcali. Tak je načrt. Poglejmo karto."

"Izkrcali se bodo na treh točkah: v Plé-inu, Iffiniacu in Pléneufu. V štirih dneh so v Rennesu, ki je ključ Bretonije. Potem padeta tudi Châteauneuf in Saint Malo. V Rennesu dobe en milijon patron in petdeset topov. Kmalu se bosta predala Nantes in Brest. Vitré jim odpre pot do Pariza. V štirinajstih dneh je skupaj roparska armada tristotisoč mož in vsa Bretonija pripade kralju francoskemu."

"To se pravi, angleškemu," je prekinil Danton.

"Ne, francoskemu."

In Robespierre je nadaljeval:

"Kralj francoski je hujši. Stirinajst dni je treba, da se prežene zunanji sovražnik, osemnajst sto let pa, da se strmoglavi monarhija."

Danton, ki je dotlej, podpirajoč glavo s komolec, premišljeval, je zdajci dvignil svojo glavo in udaril s svojima orjaskima pestema po karti, kakor da bi bila nakovalo.

"Robespierre, ali ni Verdun odprl Prusom poti v Pariz?"

"No, in kaj potem?"

"Pregnali bomo Angleže tako, kakor smo pregnali Pruse!"

In Danton se je dvignil s stola.

Robespierre je položil svojo mrzlo roko na Dantonovo pest, ki je gorela. Danton, Sampanja ni držala s Prusi, Bretonija pa drži z Angleži. Osvojediti Verdun, to je bila vojska z inozemstvom, osvojiti nazaj Vitre, to je pa državljanska vojska." In z mrzlim rezočim glasom je tiho dejal: "To je velika razlika."

Toda Danton se ni dal prepričati.

"To je vendar preveč, iskati katastrofo na zapadu, ko pa je na vzhodu! Robespierre, jaz priznam: Onkraj morja se dviga Anglija. Toda onkraj Pirenej se dviga Španija, onkraj Alp se dviga Italija, onkraj Rene se dviga Nemčija. In daleč na vzhodu preži ruski medved. Robespierre, nevarnost je krog, v sredi pa sedimo mi. Na meji koalicija, v notranjosti izdajstvo. Na jugu odpira španskemu kralju vrata v Francijo Servant, na severu je prešel k sovražniku Dumouriez. Armada decimirana. Noben bataljon nima več ko štiristo mož; hrabri polk Zweibuecken je skopnel na stoipetdeset mož. Vsi nas izdajajo. Chancel, ki brani Valenciennes, in stari Féraud, ki brani Condé, sta junaka kakor Meurier v Mainz, vsi drugi so izdajalci. Custine se vede sumljivo zdi se mi, da mu diši zavzetje Frankfurta, kjer bo lahko obogatel, z milijoni kontribucije. Toda Koblenz je glavno gnezdo naših emigrantov! Izdajstvo, vam pravim! Meunier je 13. junija umrl, zdaj imamo samo še Kléberja. Medtem pa je brunšviški vojvoda vedno močnejši. Če bo šlo tako naprej, bo francoska revolucija prinesla hasek samo Frideriku II., in mi smo kralja francoskega obglavili v prid pruskemu." In Danton se je divje zakrohotal.

Marat se je nasmehnil "Vsak od vas," tako je začel, "jaha svojega konjička vi, Danton, Prusijo, vi, Robespierre, Vandejo. Tudi jaz bom zdaj navedel dejstva. Resnična nevarnost, to niso ne Prusi ne Vandeja, nevarne so kavarne in igralnice. Kavarna Choiseul je jakobinska, kavarna Patin rojalistična, kavarna Rendevous napada narodno gardo, kavarna Porte-Saint-Martin jo zagovarja, v Rotundi trgajo assignate, v kavarni Perron se shajajo verižniki in troti velcfinance. To so resne reči."

Danton se ni več smejal, Marat se je še vedno smehljaj. Smehljaj pritlikavca je bolj nevaren ko smeh velikana.

"Ali brižete iz nas norce?" se je jezil Danton. Marat se je naenkrat zresnil in grdo skremžil. "Poznam vas, državljani Danton. Vi ste tisti, ki me je spričo vsega konventa nazval 'individuej Marat'. Naj bo Jaz sem denunciral Chazota, jaz sem denunciral Pétiona, jaz sem razkrinkal Kersainta, jaz sem razkrinkal Valazéja, jaz sem razkrinkal Gensonnéja, jaz sem denunciral Birona, jaz sem denunciral Chambona. Ali nisem imel prav? Jaz volam izdajo, še preden jo izdajavec spočne, jaz ga razkrinkam, preden jo stori. Ko vi še molčite, razkrijem pred vsemi resnico. Jaz sem zahteval obelodanjenje dvaintrideset tajnih aktov, jaz sem dosegel, da se je odglasovalo usmrčenje tirana v štirindvajsetih urah, jaz sem izdajo Dumourieza videl naprej in zahteval, da se namesto naših komisarjev, ki jih je izročil sovražniku, zaprejo vsi svojci naših emigrantov kot talci, jaz sem predlagal, naj se vsak narodni poslanec, ki bi zapustil mestni pomeirij, proglasi za izdajavca, jaz sem zahteval poimensko glasovanje, da se Isnard strmoglavi s predsedniškega stola, jaz sem dal proglasiti, da so si Parižani pridobili zasluge za domovino. Zato se Louvet obnaša z menoj kot s pajacom, Finisterre zahteva mojo izključitev iz konventa, mesto Loudun predlaga, naj se me konfinira, Amienci, zahtevajo, da se mi obesi nagobčnik, princ Koburški bi rad, da bi me zaprl. Lecointe-Puyraveau predlaga konventu, naj me proglasi za duševno bolnega. Državljan Danton, čemu ste me povabili na ta sumljivi sestanek, če nočete poslušati mojega mnenja? Mar sem vas jaz za to prosil? Meni se čisto nič ne ljubi shajati se s takimi kontra-revolucionarji kakor sta vi in Robespierre. Ali so to državniki. Treba vas je učiti politične abecede. Vidva se oba motita. Nevarnost ne tiči ne v Londonu, kjer jo vidi Robespierre, ne v Berlinu, kakor meni Danton; nevarnost je v Parizu. Nevarnost je

v pomanjkanju edinosti, v tem, da vsak vleče na svojo stran, počeniš z vama dvema, nevarnost je v anarhiji..."

"Ki jo predstavljate baš vi," ga je ježno prekinil Danton.

Marat se ni dal zmotiti. "Robespierre," tako je nadaljeval, "nevarnost je v teh prokletih kavarnah, v nešetih igralnicah, v klubih — v klubu federativcev, v damskem klubu, v klubu nestrancarjev, ki so v resnici rojalisti, v vašem jakobinskem klubu, Robespierre, da ne govorim o vašem franciskanskem klubu, Danton! Nevarnost je v gladi, radi katerega je težak Blin obesil peka Denisa na laterno pred rotovžem, nevarnost je v justici, ki je Blina obesila, ker je obesil Denisa. Nevarnost so assignate, ki vedno bolj padajo. V tempeljski ulici je nekemu padel iz žepa stobankovec; revež, ki je šel mimo, je dejal: "Ni vredno ga pobirati." Spekulant in verižniki, ti so nevarni! Vi ste barona Trenka zaprli. Premalo! Temu staremu intrigantu je treba zaviti vrat. Vi iščete nevarnost zunaj, ko pa je v vaši neposredni bližini. Kaj vam pomaga vasa čuječnost, Robespierre? Oni imajo povsod svoje špijone: Payana v komuni, Coffinhala v revolucionarnem tribunalu, Davida v odboru za javni red in varnost, Couthona v odboru za javno blaginjo. Vidite, jaz poznam vse. Ne varajte se: nevarnost je nad našimi glavami, nevarnost je pod vašimi nogami, povsod so zarote, zarote in zarote! Ljudje berejo na tisoče časnike in si pomežikujejo, po kletih je skritih na tisoče emigrantov, ženske sklepajo roke: Kdaj bo enkrat mir? Plemiči kujejo zarote, narodnjaki hodijo bos, luksuzni konji, ki bi morali na fronto, da vlečejo kanone, nas na cesti škropijo z blatom, četrt funta kruha stane tri franke šestdeset, gledališča igrajo nemoralne svinjarije in Robespierre bo poslal Dantona na giljotino."

"Čenče!" je dejal Danton.

(Dalje prihodnjic)

LEVSTIKOVO · IZROČILO

Leto 1867.

POLITIČNI PROGRAM

Samo en pot je, po katerem utegnemo zbežati zlu, samo en trden jez, kateri nas utegne ubraniti. Ta jez najdemo v političnej solidarnosti z junaškimi brati, kateri so iste matere i kateri našo bratovsko roko veseli poprimejo nam i sebi na podporo. Da rečeno osnujemo i utrdimo, to naj bode naša prva skrb. Za to se nam je trditi z vsemi duševnimi močmi, z vsem pogumom, kateri se ne vstraši največje žrtve; kajti narod, kateri ne more pokazati nobenega herojičnega čina, tudi ni vreden, da bi ostal med narodi.

Leto 1871.

NAROD BODI SEBI ZVEST

Narod, ako želi narod ostati, se nikakor ne sme odreči, kar ima prasvojega. Saj se ve, da je to prasvojino treba najprvo dobro poznati. Torej dajati in ne jemati je narodu. Krepkejši, darovitejši narodje več dade nego prejmo, šibkejši več prejmo nego dade. V katero teh vrst mi Slaveni spadamo, določi bodočnost. Kakor torej narodovo delo v omiki prejme nekoliko lica od vsega, kar se je dovršilo pred njim, tako je treba, da temu licu delajoči narod iz sebe doda še to, kar ima on sam značajno posebnega.

Istrska elegija

(Alojz Gradnik)

Raztresene šume, ozad le pogorje
kamnito in pušče. V vaših gole koč,
vsa zemlja kot da od pomanjkanja joče.
V daljavi zlatita se mesto in morje.

O Istra! Njim, ki te njih roka s prevare
samó pomočjó je do golega slekla
in vso te oskrunila, še si jim dekla,
še se jim udajaš, rodiš janičarje.

PETEGA EVANGELIJA IV. DEL NAZARET

1

Na gornjem koncu blizu Nazareta
tesarstvo Davidov prolet začel je
v preprosti bajtici, s katere snel je
zob časa zunaj skoro pol ometa.

Ob cesti, ki se malo v breg zaleta
položna, ko iz tega mesta pelje
na morskno stran, kjer gozdnati Karmel je,
se Jožefu zaslužek lep obeta.

Tod mimo romajo lepo sedlane
iz Jutrovega k morju karavane,
z volmi in konji vozijo zaprege.

Kolo se zlomi, počijo telege,
če treba je prekladati tovore,
tesar pomaga kakor zna in more.

2

So v časih Jezusovih Nazarenci
bili čez silo togo domišljavi,
med sabo skregani in klepetavi
kot mi pred vojsko s hitlerjem Slovenci.

Da je, trdijo mestni potepenci,
zvečer, ko sveti ščipa svit sanjavi,
med vsemi z vrčem za vodo na glavi
tesarjeva najlepša pri studenci.

Da ona mlada je in on priletan
in da se trudi biti ji prijeten
in da je le za krušnega očeta.

Nič prida ni sicer iz Nazareta,
še v žlahti tam drug drugega obira,
dolgčas zija in dobrosrčnost hira.

3

H.S - cu.

Je rokodelec delaven in strumen
tesar ob cesti in navajen reda,
z zaslužkom zadovoljen, mož beseda,
ves skromen in prijazen in razumen.

Pa govorijo, da ni nič pogumen
doma pri svojih in da brez ugleda
kot siv golob in star zvečer poseda,
na pragu ženka čaka ljubosumen.

On pa blagruje njo ob koncu dneva
za srečo, ki mu da jo vera živa,
da z njenim sinkom božje dozoreva.

Da se od sanj njegovih vanj preliva,
da ne ostane prazno brez odmeva,
kar on vse žive dni samotni skriva.

4

Da zapusti ga, preden se osuje
jesenski suhi list in nenavadna
lepota njena, zdaj na videz hladna,
dostopnejša za laskanje bo tuje.

Da se le enkrat maček preobuje
in pade z glave kapa mu uradna!
Podobna o Mariji neprikladna
iz Nazareta mnenja Jožef čuje.

Kot sonce, ki na nebu bi zastalo,
ohrani si obličje svoje zalo,
njen cvet in sad pa s sinkom je zaključen.

To ve tesar, od svojih sanj podučen,
vendar mu dušo begajo kleveta
in blaznosti dvoumnega šepeta.

5

Ko sliši Jezus mali, kaj lažnjivci
se lažejo za mater in očeta,
naprosi panj čebel, da se zaleta
na najbolj drznega med opravljivci.

Uplašijo jezični se škodljivci,
zdaj temu, onemu delavke s cveta
obsujejo glavo, pa naj se šeta
po cesti ali pa čenča med pivci.

In na opikana otekla usta,
zdaj kaznovana za dejanja pusta,
mrmrana modra misel jim uhaja,

da jezik kot najmanjši del telesa
odpira in zapira nam nebesa,
da ključek od pekla je in od raja.

(Dalje)

Savinjčan

PRAZNIK V ZAHODNI AFRIKI

Bil je božični dan, ko so se v prvi jutranji zarji začudeno odpirale oči našim letalcem ob reki Ubangi, globoko doli v osrčju Afrike. Začudene oči, pravim, ker ni bilo okrog njih tistega prazničnega miru svetega dne, ker ni bilo ne svežega mraza ne snega, kot nekldaj doma ob tem času. Sama soparna in mokra vročina že v zgodnjem jutru. Šele čez nekaj trenutkov so misli prišle k sebi, so razumele, da je vojna in da se mora pozabiti na praznik in na vse, razen na delo, ki čaka neizprosno, neglede na petek ali svetek...

To je bilo prvo potovanje skozi divjo Afriko. Hitro so poskakali vsi izpod gostih mrež proti komarjem, samo Žustika se je še nekam obiral in obračal na drugo stran v ozki poljski postelji, vse dokler ni prejel ne preveč nežen "pospešek" v rebra. Kmalu je bil tudi on na nogah.

Dolga pot je bila pred njimi, morali so hiteti, odriniti zgodaj, ker je vremenska napoved govorila, da se vreme kvari in da prihaja "harmatan", puščavski veter, ki nosi s seboj pesek in zavija vse v nevidni prašni plašč. Nekam nerodna je bila ta pot do naslednjega letališča. Vodila je skoraj ves čas skozi golo puščavo, brez poti, vode, mest ali nekih razločnejših točk. Držati se je bilo treba smeri po kompasu, ki je bil razen brezžičnega aparata, edini vodnik. 800 kilometrov ni majhna stvar tudi za te hitre ptice, če je letališče samo majhna točka sredi puščave; majhen otok sredi morja. Najmanjša okvara v motorju pomeni veliko nevarnost, na katero pa seveda nihče ni mislil.

Spet je bil Žustika zadnji, ki se je skobacal v svoje letalo. Druga za drugo so se svetle ptice dvigale v megleno jutro, ko je on še vedno rogovilil po svoji pilotski kabini, zápenjal zadnje gumbe na suknjiču in kot nor vlačil vse mogoče ročaje, ki so štrleli iz vseh strani okoli njega. Ko je pognal svoj motor in hotel za njimi, se mu je nenadoma leva zavora sama sprožila, tako da se je začel obračati okrog svoje osi kot vrtavka. Moral je ustaviti motor, ker ni hotel zaostati za tovariši in prosil, da mu samo hitro izpuste zrak iz zavor. Rajše gre naprej brez njih, ko da bi moral sam ostati, dokler bi mu okvare ne popravili, je govoril. Hudobni jeziki trdijo, da je celo močno zaklel ob taki smoli, ali pa se vsaj pridušal v svoji sveti jezi, kar res ni bilo lepo od njega... Pa najbrže je to samo golo natolcevanje, točno je samo to, da ni ne žvižgal, ne pel in tudi smejal se ni.

Kot piščeta okoli koklje so se letala strnila okoli voditelja, ki se je že mirno postavil v natančno izračunano smer. Niti opazili niso v prvem trenutku, da je Žustika zaostal. Vreme ni bilo nič kaj ljubeznivo, vidljivost je bila zelo majhna, pa so morali leteti nizko, da so sploh kaj videli pod seboj. Naprej ni bilo videti nikamor. Navigatorju se je malo zresnil obraz pa je podvojil svojo pozornost. Ni se vznemirjal, saj se je zanašal lahko na brezžično postajo, ki ga tudi v popolni temi pripelje naravnost na letališče.

Ginljivo je bilo poslušati v zgodnjem tihem jutru sveti božični pozdrav: "Kristos se rodi!", ki so ga toplo in nežno radijsko izmenjavale posadke letal med seboj. Marsikomu se je pri tem utrnila solza, ki je ni mogel skriti, saj je bil vsak sam nad brezmejno puščavo goreče Afrike. To so bile gotovo prve mehke slovanske besede, ki so drhte valovale v teh predelih blizu ravnika nad razsejanimi zamorskimi kolibami in prazno, divjo puščavo.

Mirno so peli motorji svojo pesem. Zaupljivo so se stisnila letala bližje k voditelju, ko se je peščeni veter stopnjevaje večal, noseč s seboj vse gostejše oblake peska in zastirajoč pogled čedalje bolj. Veter je spremenil smer, navigator pa ni mogel izračunati njegove nove točne smeri, ker je vidljivost postala tako slaba. Morali bi biti že nekje dosti blizu letališča.

O Žustiki ni bilo ne duha ne sluha. "Pravo božično vreme," je govoril Jovo tovarišem po radiu. "Šaljivo" je dodal Aco, "dabome" je priložil Života, "Žustika je najbrž ostal tam", je spraševal Igor, a Ika se je zanimal, "kako ste z motorji in z bencinom", nakar so vsi javili: "O.K.!"

Navigator je zaukazal radiotelegrafistu, da najde zvezo z letališčem, da bi z njihovo pomočjo naravnal v pravo smer. Znojne kaplje so mu stopile na čelo, ko je dobil odgovor, da se postaja ne javlja. "Poizkušaj še dalje!" je ponovno zapovedal. Skozi male svetlejšje luknje peščenih plasti ni mogel spoznati, kje so, ker je bilo zemljišče spodaj brezoblično in gola puščava. Tesno mu je postalo pri srcu, ker se je zavedal polne odgovornosti za življenje in smrt vseh teh malih ptic, ki mu zvesto sledijo, zaupajoč se njegovemu vodstvu in sposobnosti. Zavedal se je, da imajo še malo bencina in da morajo hitro najti letališče. Zavedal se je tudi, kaj pomeni zašilno pristati v puščavi brez goriva. Vendar ni izgubil vere in poguma. Postaja na letališču se mora javiti vsak čas, je upal. Vreme se bo popravilo, si je zatrjeval z obupom. Postaja pa je ostala tiha in mutasta, zavita v neprodiren plašč peščene megle, ki se nikakor ni hotel raztrgati. Zapovedal je spremeniti smer, ker je mislil, da bo na ta način uganil bližino letališča.

"Zmanjšajte obrate, varčujte z gorivom in opazujte zemljišče pod seboj!" je šla zapoved od pilota do pilota. Podzavestno so vrli krmarji slutili, da nekaj ni v redu, ker bi po času že morali prispeti na mesto. Podvojili so svojo pozornost, poizkušajoč prebiti z očmi rumeno plast peščene megle pod seboj.

Žustiki so medtem izpustili zrak iz zavor. "Bom pa noge po tleh vlekel, ko bo treba zavoriti", se je tolašil. Zadnje letalo je bilo še vidljivo na obzorju, ko se je tudi on dvignil. Ko pa se je obrnil za njimi so izginili v oblakih.

"Kaj pa zdaj?" se je za trenutek spraševal. Dol ni hotel, nerad se vrača. Bil vam je brihtne sorte in star letalski maček, ta Žustika, zato je hitro odločil, kaj mu je storiti.

Vedno so ga dražili, da se dosti ne briga in ne trudi, ali sedaj je imel vse lepo pripravljeno: zemljevid, izračunano smer in čas ter vse podatke o poti. Postavil je smer na kompas in jo ucvrl za ostalimi, da se je vse kadilo, pazljivo motreč ospredje, ali ne bi nekje na obzorju našel kake pike — ostala letala. Že čez nekaj časa so mu utrujene oči povsod risale pike kamor koli je pogledal.

Spomnil se je, da leži na polovici pota pomožno letališče ter sklenil z večjo hitrostjo prehiteti letala pred seboj in se tam spustiti, da jih počaka. Čim bi jih videl prihajati, bi se jim pridružil. Letel je točno po kompasu in kmalu zagledal letališče pod seboj. Spustil se je, skakajoč kot jarec po kotlinah in jarkih, ki jih je bila ravnica, imenovana letališče, vsa polna.

Ko se je letalo ustavilo, je iz bližnjega trstja kar nenadoma vstala množica pravih pravcati zamorcev. Bogsigavedi kakšnega rodu so bili, prav gotovo pa ta najbolj črnega na svetu. Nosili so bajne trizure in bili so zelo "moderno" oblečeni. Mahali so s svojimi sulicami in štiti proti njemu, ko so se približevali letalu. Pa vam je znal ta Žustika tudi nekaj arabskih besed in začel vpiti nad njimi: "Šuoja, šuoja, esma, šufti!" Ali nihče se ni za to zmenil. Vse bolj so skakali in obkroževali letalo. Žustika ni hotel ustaviti motorja — tako za vsak slučaj. K sreči je po bližnji stezi pričapljaj Evropejec in od njega je izvedel, da so ostala letala že pred nekaj minutami preletela letališče.

Žustika ni bil nič posebno navdušen sam nadaljevati polet, še manj pa ostati na pomožnem letališču. Slika divjih zamorcev mu ni bila nič kaj preveč simpatična. Vedel pa je sedaj, da kompas točno deluje in da se lahko nanj zanese. "Ajde, ajde, sokole moj!" je zaupno namignil svojemu letalu ter sam nadaljeval pot. Točno je pazil na kompas in na veter in sreča ga je v resnici pripeljala točno nad vasico, ob kateri je ležalo letališče. Vidljivost pa je bila tako slaba, da ni mogel zagledati signalnih raket. Dobro se je spotil v skrbi za letališče, zato mu je pa potem bilo toliko laže pri sreči.

Voditelj pa je medtem zopet menjal smer. Navigator je bil čedalje v večji zadregi. S strahom se je spraševal, kdaj bo prvo letalo ostalo brez goriva. Čas je potekal. Nikjer ni bilo videti ničesar. Radio postaja je trdovratno molčala, situacija je bila res kritična.

"Letališče je pod menoj!" je nenadoma zavpil Jovo z radostnim radiskim glasom in že strnoglavlil navzdol k pristanku. Vsi ostali so jo ucvrl za njim. Bilo je to majhno pomožno letališče, poraslo s trstjem visokim do prsi, ali vendar letališče, ki je letalcem rešilo življenje. V tankih so se zbirale zadnje kapljice goriva, ko so ustavili motorje. Bistro Jovino oko jih je rešilo v zadnjem trenutku.

S še razburjenimi glasovi so letalci pripovedovali o duševnih mukah, ko so opazovali bencinski kazalec, kako se nevdržno pomika k ničli. Sreča in sveti božični dan sta darovala življenje vsem. "Bog nas je hotel malo kaznovati, ker smo leteli na sveti dan, ali vedel sem in verjel, da nas ne bo zapustil na naš božični praznik!" je tiho pripomnil Ika.

Čika Člo.

ROKAVSKI PRELIV

(Konec z 8 strani)

žali čete na Britansko otočje. Zgradil je prave plovne trdnjave in ukvarjal se je celo z mislijo, da bi zgradil predor pod Rokavskim prelivom. Vsi ti njegovi načrti pa so propadli samo zaradi tega, ker je Rokavski preliv peklena kuhinja, polna bliskovitih iznenadenj. Nekemu svojemu admiralu je napisal tole: "Pomislite, če bi nas naše ladje mogle prepeljati na angleško obalo, kaj bi se vse zgodilo? Osem ur teme in lice sveta bi se popolnoma sprememlo."

Tisoč tristo "invazijskih čolnov" je bilo zbranih v lukah Rokavskega preliva na francoski obali. Dve polni leti so potekale priprave. En sam čoln je tvegala drzni podvig in še tega so Angleži zajeli brez vsake borbe. Vojaki, ki so bili v čolnu, so bili tako zdelani od morske bolezni, da so popolnoma pozabili, da so Napoleonovi vojaki. Na morskbo bolezen Napoleon ni mislil.

Med raznimi vojnami je Rokavski preliv postal glavna svetovna trgovska žila. Male trgovske ladje, ki so plule z ene obale na drugo, so na svoji poti preživljale ogromno strahu in nevarnosti. Mnogo teh ladij se je potopilo, mnoge so oropali morskbi roparji in mnoge so se razbile ob pečmah angleške obale.

PREDOR POD PRELIVOM

Ogromna zapreka, ki jo tvori Rokavski preliv, je v vseh časih zanimala tako državnike kakor vojake. Tako so — kakor smo že dejali — že 1.1803. pripravljali načrte za predor pod Rokavskim prelivom. Pred prvo svetovno vojno so bili celo tako daleč, do so tudi že izračunali stroške tega ogromnega načrta, ki je zahteval 30 milijonov funtov šterlingov.

Predor še ni bil zgrajen in Rokavski preliv je še vedno tam. Med zadnjo vojno so ob ugodnem vremenu Britanci prepeljali v 40 urah na Francosko 700 topov, ki so v tem času rešili zaveznike. Vreme je bilo zopet za zaveznike ugodno leta 1940.

Koncem meseca marca vihri vi vetrovi ponehajo na Rokavskem prelivu, do meseca maja pa še vedno pihljajo močni severovzhodni vetrovi, ki ustvarjajo nevarno valovanje po vsem prelivu. V tem času je francoska obala pogostokrat vsa bela od soli, ko morskba voda izhlapi. Posebno je bila "zasnežena" francoska morskba obala 1.1940.

Vremenoslovci, ki marljivo že 40 let beležijo vse spremembe v Rokavskem prelivu, napovedujejo, da se bo vreme v aprilu zboljšalo. Od tega časa dalje pa je vreme vsak mesec dvakrat bolj občutljivo, kakršno je bilo v prejšnjem mesecu. V maju in vse do zadnjega avgusta bo ves Rokavski preliv stalno zamegljen.

Ta morskba ožina je bila vedno naklonjena Angležem in britanski mornarji so prepričani, da ima to pravilo še vedno svojo polno veljavo.

Ronald Camp.

PODPIRAJTE SLOVENSKI TISK
NA PRAGU DOMOVINE!

Izpod latnika

605 NOVIH PRIMORSKIH ŽRTEV ZA SVOBODO. Kratka vest radijske postaje "Svobodna Jugoslavija" je 16.t.m. sporočila, da je prusijaška soldateska pomorila na Opčinah pri Trstu ŠESTSTOPET slovenskih ljudi. Ta strašna vest o novem množestvenem pokolju tevtonskih krvolokov je gotovo do dna srca pretresla vso slovensko in jugoslovansko javnost doma in v tujini. Tudi ta najstrašnejši zločin prusijaške zveri, ki se ranjena na smrt, poskuša še v zadnjih izdihljajih maščevati za smrtne poraze na vzhodnem bojišču, ne bo ukrotila slovenske volje po borbi za svobodo. Ogabni prusijaški zločini bodo samo še podžgali slovenske bojevnike k novim podvigom in utrdili odločnost po popolnem iztrebljenju prusijaškega barbarskega plemena za vse večne čase. **SLAVA SLOVENSKIM JUNAKOM IN MUČENIKOM!**

TRILETNICA USTANOVITVE SLOVENSKE OSVOBODILNE FRONTE 27.aprila t.l. so pretekla tri leta odkar je bila v Ljubljani ustanovljena O.F. O tem zgodovinskem dogodku prinašamo govor Josipa Vidmarja na tretji strani našega lista ob priliki proslave druge obletnice ustanovitve O.F. - Za tretjo obletnico je maršal Tito poslal Osvobodilni fronti tole brzojavko: "Dragi bratje Slovenci! - Ob tretji obletnici združitve O.F. na vsem ozemlju Jugoslavije pošiljam čestitke v imenu N.O.V. in partizanskih oddelkov. Slovenski narod je z ogromnimi žrtvami prispeval in se junaško boril skupno z narodi Jugoslavije, ne samo za svobodo in neodvisnost, pač pa tudi za ustanovitev resnične, demokratične, svobodne in federativne Jugoslavije. Žrtve, ki jih je na oltar domovine položil slovenski narod, in ki jih bo polagal v bodoče splošni zavezniški stvari, bodo - o tem sem prepričan - rodile bogate sadove. - Naši bratje na Primorskem in v Istri morajo postati po dolgih letih suženjstva zopet člani naše družine in se morajo združiti z materjo Slovenijo in z brati ostalih narodov Jugoslavije. Naselbine, ki so jih požgali naci-fašistični nasilniki in 100.000 slovenskih sinov in hčera pobitih v borbi, so jamstva za uresničenje upravičenih slovenskih aspiracij. To je želja vseh narodov Jugoslavije in naše hrabre N.O.V. - Bratje Slovenci! - Naj vas tretja obletnica navdahne s pogumom za nov, premočrten in še močnejši udar proti največjemu sovražniku slovanstva. Danes ne more biti več nobenega Slovenca, ki bi se v teh usodnih dneh ne boril za uresničitev nove, srečnejše in svobodne Slovenije v demokratični in federativni Jugoslaviji. - Živela tretja obletnica junaške borbe za svobodo! - Smrt fašizmu, svoboda narodu! - Maršal Tito.

OSVOBODITEV KORČULE. Reuter poroča: Enote 26.divizije Jugoslovanske narodno-osvobodilne vojske so s podporo jugoslovanskih in zavezniških vojnih ladij zavzele v soboto in nedeljo Korčulo. Polastile so se najprej Vele Luke in razgnale nemške garnizije iz mesta Blato in drugih manjših naselij. Sovražnik je zapustil svoje položaje na gorskih obronkih otoka in položil orožje. 800 častnikov in

vojakov je bilo ujetih oziroma pobitih. Med zaplenjenim orožjem so štiri težke havbice. - Enote vojne mornarice zasledujejo sovražnika in operirajo proti nemškimi garnizijam na drugih dalmatinskih otokih. - Korčula je eden največjih dalmatinskih otokov in leži kakih 60 km zračne črte južno od Splita.

POMOČ EVROPSKIM OTROKOM. Horward Kresher, predsednik Odbora za prehrano evropskih otrok je naslovil na predsednika Roosevelta apel, v katerem ga roti, naj nujno preskrbi potrebno število ladij z živili in jih odpošlje v Evropo, da ne bo prepozno. Horward Kresher je prejel iz okupiranih krajev zelo točne in podrobne informacije o stanju otrok v zasedeni Evropi.

V SKLAD "BAZOVICE" so darovali gg. Mozetič Klement P.Eg. 50.-; Družina Zora 50.-; Zorn Lojzka 50.-; M.S. 50.-; S.E. 50.-; Francetič Zofija 15.-; slovenska kolonija iz Kaira 400.-. **VSEM SE ISKRENO ZAHVALJUJEMO!**

BUENOS AIRES. Prosimo rojakinje in rojake, da bi nam sporočili naslova: Ivane Mislej, roj. Curk iz Slapa pri Vipavi in Starc Ane, por. Benedikt Eler. Prosimo slovenski tisk v Buenos Airesu, da to poizvedbo ponatisne. Prosimo, da pošljete oba naslova uredništvu "Bazovice". Že v naprej iskrena hvala!

"DNEVNE VESTI", št. 50 prinašajo: Nad 40.000 Slovencev in Hrvatov iz slovenskega Primorja in Dalmacije je še v fašistovskih zaporih, taboriščih in vojašnicah. Italijanski fašisti postopajo z njimi kakor s sužnji. Nacionalni komité je 27.3.1944 protestiral pri zaveznikih proti takemu postopanju, ki ni v interesu naše osvobodilne borbe ter zahteval njihovo takojšnjo vrnitev v domovino. (Pripominjamo, da se ta vest nanaša na osvobojeno ozemlje Italije).

"NE BOMO POZABILI - NE BOMO ODPUSTILI". Pod tem naslovom prinaša "Svobodna Dalmacija", dnevnik Združene N.O.F. članek, v katerih se opisujejo strašni zločini in pokolji, ki jih vršijo okupatorji in domači fašisti nad narodom na otoku Braču. List pravi: "Nemški razbojniki so poklali množico ljudi in vršili nasilja nad ženami in dekletki, ropali in uničevali ter počenjali grozne zločine, ki se lahko rodijo samo v glavi blazneža, a izvaja jih samo Nemec. V vasi Pučišče so pobrali 50 vaščanov in jih odpeljali na ladjo. Drugi dan so našli na ulicah devet trupel. V Praznicah so požgali vse hiše in oropali vse imetje. Sedmim starčkom, ki so še ostali v vasi so nalili v usta bencin in jih žive zažgali z njihovimi hišami vred.

ROJAKI! — SLOVENCIM SMO EDINI EMIGRANTJE, KI SMO Z LASTNIMI SILAMI USTVARILI IN OHRANILI TISKANO SLOVENSKO BESEDO! TUDI TO JE ZNAK NAŠE POVEZANOSTI, ZAVEDNOSTI, ZRELOSTI, PA TUDI POMEMBNOSTI. ZAVEDAJTE SE, DA NAŠO BESEDO ČUJE TUDI ŠIRŠA ZAVEZNIŠKA JAVNOST PODPIRAJTE "BAZOVICO"!